

IV. Adottságok és lehetőségek a közgazdaságpolitika számára.

Miután meggyőződünk a gazdaságföldrajzi viszonyok mostohaságáról, vizsgáljuk meg azokat a gazdasági adottságokat, melyek minden mostohaságuk ellenére megélhetést nyújtanak az itteni népnek. Ugyanakkor a jövő lehetőségeit is kutatni fogjuk, hogy a jövő megélhetéséért aggodó egyre szaporodó lakosság kérdéseire megnyugtató feleletet találhassunk.

Kiindulási pontnak vesszük a földrajzi fekvést, melynek kedvező vagy kedvezőtlen volta már alapjában befolyásolja a gazdasági életet.

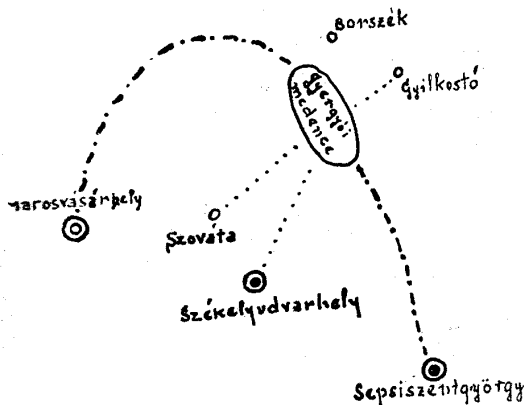
1. Földrajzi fekvés és elhelyezkedés.

A gyergyói medence földrajzi fekvése székelyföldi viszonylatban kedvezőnek mondható. A vidéknek nagy előnye, hogy a székely körvasút északnyugat-délkeleti irányban egész területén áthalad. A székely körvasúttal kapcsolatban további előnynek tekinthetjük azt a tényt is, hogy a Marosvásárhely—Sepsiszentgyörgy közötti távolság közepén fekszik.

Az idegnforgalommal kapcsolatban alakult ki a gazdasági áramlatnak egy másik előnyös iránya, mely **délnyugat-északkeleti** vonalat mutat és Szovátát köti össze a Gyilkostóval. A szováta—gyergyószentmiklósi vasútvonal megépítése fellendítené a szováta-i fürdőzők gyilkostói kirándulásait. Ugyanakkor bekapcsolná

Erdélyi Magyar Adatbank

Beier Sándor: A Gyergyói medence gazdasági fejlesztésének kérdései az egész Nyárad mentének fejlett mezőgazdaságába az itteni havasi gazdálkodást. Az elsőnek említett északnyugat-délkeleti irányban haladó gazdasági forgalmat merőlegesen keresztezi a másik kialakulóban levő dél-nyugat-északkeleti forgalom. Így a gyergyói medence a gazdasági áramlatok kereszteződésének gyújtópontjába került.



Marosvásárhely—Sepsiszentgyörgy 253 km.

$\frac{253 \text{ km}}{2} = \text{Gyergyói medence.}$

2

A forgalomkereszteződéssel járó élénkebb gazdasági tevékenységet kiszélesíti és alátámasztja az itteni egymáshoz közelfekvő nagyközségek gyűrűs elhelyezkedése. Észak-Erdélyben szinte egyedülálló ez a tömörülési hajlam, amit a gyergyói medencében észlelünk. Sőt országos viszonylatban is, Gyergyó Csanád vármegyével együtt a legtömörültebb települési helynek mutatkozik az 5001—10.000 lakosú városok és községek csoportjában. Csanád vármegye összlakosságának 35.6%-a, míg Csík vármegye lakosságának 32.6%-a lakik 5001—10.000 lakosú városban, illetve község-

Beier Sándor: A Gyergyói medence gazdasági fejlesztésének kérdései ben.³⁵ Csík vármegyének összesen 8, Háromszéknek 2 és Udvarhelynek az egész megyében csak egy ilyen községe, illetve városa van.³⁶

Csík vármegyének 64 községe van és a 35-ik helyet foglalja el a községek és városok számának országos kimutatásában, míg az első Zala vármegye 502 községgel. A községek és városok átlagos lélekszámának kimutatásában azonban Csík vármegye már a 13-ik helyre ugrik fel 2687 lélekszámmal.³⁷

Csíkban a vármegyénbelüli tömörülés Gyergyóban csúcsosodik ki, mivel itt van az említett 8 csíkvármegyei nagyközségből négy: Ditró, Alfalu, Remete és Békás, valamint a tízezren felüli lélekszámú Gyergyószentmiklós városa is. A gyergyói medence felső részében a közületek átlagos lélekszáma 5209. Ezzel az átlagos közületi lélekszámmal *a gyergyói medencének ez a része Észak-Erdély legtömörültebb vidékévé lép elő*. Országos viszonylatban a 7-ik helyet foglalja el, megelőzve Csanád vármegyét is, melynek átlagos lélekszáma csak 4127.

A gyergyói medence felső részében mint már említettük a nagylélekszámú községek gyűrű alakban helyezkednek el egymástól igen csekély távolságra.³⁸

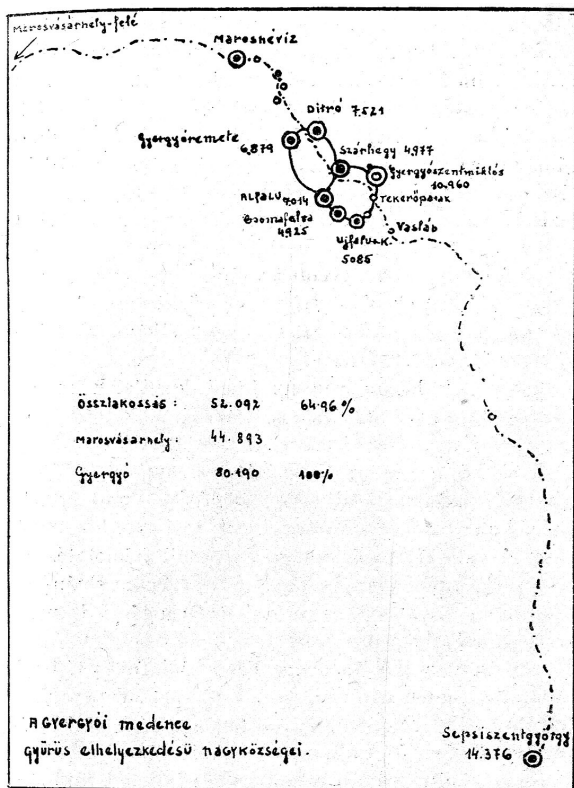
Ha a nagyközségek vázlatos elhelyezkedését szemléljük, önkéntelenül is kísértenek dr. Cettler Jenő sorai, midőn a középkori német városok lélekszámával foglalkozva így ír: „Olyan tekintélyes gócpontok, mint Basel, Frankfurt, Zürich mindössze 8—10.000 lakossal bírnak és egészen ritka kivétel a 20.000 lélekszámon felüli város, pl. Nürnberg, Strassburg, Lübeck, Aus-

³⁵ M. S. Sz.: 1942. 88. o.

³⁶ Uo. 82. o.

³⁷ M. S. Sz.: 1942. 87. o.

³⁸ A gyűrűs elhelyezkedésű nagyközségek vázlatát lásd a 37. o.



borg, míg nagyváros Köln 30.000 lakossal. Az átlag-típus 5000 lélekszámon alul marad. A német birodalom területén kb. háromezer ilyen község van, mintegy 4—5 órai távolságra egymástól.³⁹

³⁹ Dr. Cettler Jenő: Az emberi gazdálkodás története, Bp. 124. o.

Beier Sándor: A Gyergyói medence gazdasági fejlesztésének kérdései

Az idézett sorokban hasonlóságot és különbséget is láthatunk a német és a székely közsületek kialakulásában. A hasonlóság kedvezőnek mondható, mert ezek a gyergyói közsületek egymástól csak átlagos fél-óraira fekszenek. Nem egy közülük össze is épült, illetve egymástól alig választja el valami. Már Orbán Balázs így ír Ditróról: „A tér túlfelén fekvő Remetétől csak a Maros választja el.”⁴⁰ Egy másik helyein ezeket olvashatjuk: „Újfaluvál csaknem össze van épülve Kilyénfalva Gyergyó legkisebb faluja, mely a Szent-Miklós közeli Tekerőpataktól csak rövid negyed órára fekszik.”⁴¹ Ez az utóbbi mondat a legjellemzőbb talán az itteni közsügek fekvésének közelségére.

A másik hasonlóság az itteni közsületek magas lélekszáma, ami 5788 átlagos lélekszámnak felel meg, ha Kilyénfalvát összeépültnek tekintjük Újfaluvál.

Inkább a különbség sajnálatos, ami az említett német és az itteni közsületek fejlődésében mutatkozik. Észre kell ugyanis vennünk, hogy a gyergyói közsületek várossá való fejlődésükben lemaradtak német testvéreik mellett. A forradalmak, megtorlások, elvándorlások stb. kedvezőtlen kihatásait ezen a téren is megérezte a székely nép.

Ha a gyergyói medence gazdasági fejlesztésének kérdéseit megakarjuk oldani, akkor nem szabad figyelmen kívül hagyunk **a fejlődési erők eme következetes tömörülési hajlamát**. Tudomásul kell vennünk az összeépülésre való irányzat tényét és feladatunknak kell tekintenünk *ennek az irányzatnak érvényre jut-tatsát*. Ebben a munkában segítségünkre van az itteni dinamikus népszaporulat is, mely duzzadó erővé

⁴⁰ I. m. 116. o.

⁴¹ Uo. 148. o.

Beier Sándor: A Gyergyói medence gazdasági fejlesztésének kérdései táplálja a fent ismertetett tömörülési készséget. Ezt a népszaporulatot az alábbiakban tesszük vizsgálat tárgyává.

2. Népesedési viszonyok.

A gyergyói medencében van a székelység egyik kiapadhatatlan népi forrása. A gyergyói medence nagyközségeinek alapját az itteni mesés népszaporulat vetette meg. Volt idő, mikor Gyergyó természetes népszaporulata felülmulta a japáni nép természetes szaporulatát is. Ebben az időben képes volt ez a nép egy emberélet alatt önmagát kétszerezni. Ezt a szaporulatot a szülőföld életlehetőségei nem tudták lekötni és így a gyergyói medence tényleges szaporulata aránytalanul lemaradt a természetes szaporulattal szemben. Lássuk azonban a statisztika szemléltető adatait.

A II. bécsi döntéssel visszatért városok népmozgalmát feltüntető kimutatásban az 1910/11. évek átlagában Gyergyószentmiklós az első helyet foglalja el 14.5%-os természetes népszaporulatával. Másodiknak következik Felsőbánya 12.2%-el és az utolsó a székely városok között Székelyudvarhely a maga 0.7%-os természetes szaporlatával. Kézdivásárhely —4.6%-os csökennyel szerepel.⁴²

	Népség 1910-ben	Házasságkötés		Élvesztetés		Halálzás		Természetes szaporodás	
		szám	szertint	szám	szertint	szám	szertint	szám	szertint
1910/11.-ben		ezer lélekre							
1. Gyergyószentmiklós	8905	79	342	213	129	8.9	38.4	23.9	14.5
2. Felsőbánya	4422	44	177	123	54	10.0	40.0	27.8	12.2
3. Nagybánya	12877	128	446	389	57	9.9	34.6	30.2	4.4
4. Csíkszereda	3701	19	96	80	16	5.1	25.9	21.6	4.3
5. Székelyudvarhely	10244	72	211	204	7	7.0	20.6	19.9	0.7
Gyergyószentmiklós			14.5%-os			természetes		sza-	

⁴² M. S. Sz.: 1940. 682. o.

Erdélyi Magyar Adatbank

Beier Sándor: A Gyergyói medence gazdasági fejlesztésének kérdései
 porulatát összehasonlítva a világ legszaporább népei-
 nek természetes szaporulatával, a következő sokat-
 mondó táblázatot kapjuk:

1908—13-ig

1. Románia	20.4	%
2. Oroszország	16.1	„
3. Gyergyószentmiklós	14.5	„
4. Japán	13.1	„
5. Magyarország	11.6	„

1937-ben⁴³

1. Oroszország ⁴⁴	—	%
2. Japán	13.6	„
3. Románia	11.5	„
4. Gyergyószentmiklós	7.0	„
5. Magyarország	6.0	„

A román uralom alatt a székelység természetes szaporulatának ezreléke az egész vonalon zuhanás-szerűen esett. Zuhanásszerűnek kell tekintenünk Gyergyószentmiklós természetes szaporulatának csökkenését is, mert szaporulatának több mint felét veszítette el. Ez idő alatt Felsőbánya és Nagybánya vidéke viszonylagos előnyt élveznek a színmagyar Székelyfölddel szemben és ha nem is érik el a 14.5%-ot, de megelőzik Gyergyószentmiklós természetes szaporulatának ezrelékét.⁴⁵

	Népesség 1930-ban	Kiszámított népesség az 1937 év közepén	Házasságkötés	Élvesztülés	Halálozás	Természetes szaporodás	Házasságkötés	Élvesztülés	Halálozás
1. Felsőbánya	4127	4357	40	132	75	57	9.2	30.3	17.2
2. Nagybánya	13904	14466	184	413	295	118	12.7	28.5	20.4
3. Gyergyószentmiklós	10355	11504	87	262	182	80	7.6	22.8	15.8
4. Csíkszereda	4807	5020	35	74	62	12	7.0	14.7	12.4
5. Székelyudvarhely	8518	8440	66	161	167	6	7.8	19.1	19.8

⁴³ M. S. Sz.: 1941. 554—555. o.

⁴⁴ Az utolsó oroszországi adat 1928-ban, 25.—%. Mivel 1900. óta 1928-ig mindig 13.6%-on felül volt, vettük elsőnek.

⁴⁵ M. S. Sz.: 1940. 682. o.

Erdélyi Magyar Adatbank

Beier Sándor: A Gyergyói medence gazdasági fejlesztésének kérdései

Minden nehézség ellenére is Gyergyószentmiklós megtartotta vezető helyét a székely városokkal szemben. A gyergyói nép erkölcsi és élettani erejére vall, hogy természetes szaporulata újból emelkedőben van.⁴⁶

Miután megvizsgáltuk a természetes szaporulatot és azt láttuk, hogy bizonyos átmenet után javulóban van, térjünk át a tényleges szaporulat vizsgálatára, valamint a kettőjük egymásközi viszonyára.

A tényleges szaporulat vizsgálatának alapjául szolgáljon a következő táblázat, mely a gyergyói községek lélekszámát tünteti fel:

A gyergyói medence felszegének közületei:

	1807 ⁴⁷	1910 ⁴⁸	1930 ⁴⁹	1941 ⁵⁰
1. Gyergyószentmiklós	7.223	8.905	10.355	10.960
2. Ditró	4.783	6.903	6.785	7.521
3. Alfalu	5.618	6.442	6.763	7.011
4. Remete	3.445	6.207	6.796	6.879
5. Szárhegy	3.099	4.753	4.889	4.977
6. Csomafalva	2.230	3.917	4.377	4.925
7. Ujfalu	3.925	4.225	3.815	4.089
8. Tekerőpatak	1.737	2.650	1.995	3.102
9. Vasláb	779	940	2.017	1.629
10. Kilyénfalva	835	886	981	996
Egyéb	607 ⁵¹	—	—	—
Összesen:	34.281	45.828	48.773	52.092

⁴⁶ Statisztikai Negyedévi Közlemények 1942. I—III. 6. o. Gyergyószentmiklós természetes szaporulata 9.9%

⁴⁷ Orbán Balázs: A Székelyföld leírása, 7. o.

⁴⁸ Révai Nagy Lexikon Bp. 1913.

⁴⁹ Recensământul general al populației României din 1930. II. 131. o.

⁵⁰ Magyarország Helységnévtára 1941.

⁵¹ A gyergyói medence felső részére jutó arányos rész a 750 élek egyéb lakosságából, $41622+750 = 42372$; $41622:100\% = 33674$; $80.9\% + 2234:5.37\% + 5714:13.73\%$; $607 + 40 + 103 = 750$,

Erdélyi Magyar Adatbank

Beier Sándor: A Gyergyói medence gazdasági fejlesztésének kérdései

A gyergyói medence alsó részében a közületek lélekszáma 1941-ben így alakult: Várhegy: 2607, Salamás: 2181, Galócás: 1665 és Hodos: 1513; összesen: 7966 lélekszám.

A külső gyergyói részek közületeinek lélekszáma: Békás 9609, Tölgyes: 4479, Borszék: 2247, Bélbor: 2137 és Holló: 1660, összesen: 20.132.

A fenti számokból kitűnik, hogy 1867-től 1941-ig 4 közület: Csomafalva—Újfalu és Vasláb—Kilyénfalva helyet cseréltek, míg a többiek megőrizték lélekszám szerinti sorrendjüket. A lélekszáma 1910. és 1941. között csak egy községnek: Újfalunak csökkent.

Ha elfogadjuk a normális viszonyoknak tekinthető 1910. és 1911. év természetes szaporulatának 129 lelket kitevő számát, akkor Gyergyószentmiklós lakossága az 1867. évi lélekszámát alapul véve **56 év alatt kellett volna megkétszereződjék.**⁵²

Ezzel szemben azt látjuk, hogy 74 év után 1941-ben is csak 10.960 a lakosság száma. Ez azt jelenti, hogy a természetes szaporulat 60.85%-a eltávozott.⁵³

Ha ugyanazt a számítást elvégezzük 1930. és 1941. között, tekintetbe véve a természetes szaporulat csökkenését és az így kapott eredményt kapcsolatba hozzuk az 1867. és 1941. év között végzett számítások eredményével, akkor megtudjuk, hogy már a ter-

⁵² $56 \times 129 = 7224$, $7224 + 7223$ (1867. évi lélekszám) = 14.447; $2 \times 7228 = 14.446$ -al. Ezek szerint Gyergyószentmiklós lélekszáma 1923-ban legalább 14.446 kellett volna legyen.

⁵³ $74 \times 129 = 9546$, $9546 + 7223 = 16.769$. Tehát ennyi kellene legyen Gyergyószentmiklós lakossága 1941-ben bevándorlás nélkül saját természetes szaporulatával. $16769 - 10960 = 5809$. 9546-nak 60.85%-a = 5809-el.

Beier Sándor: A Gyergyói medence gazdasági fejlesztésének kérdései
mészetes szaporulat 62.36%-a távozik el és így az elvándorlás százaléka emelkedő irányzatot mutat.⁵⁴

Ennél még kedvezőtlenebb képet kapunk, ha Gyergyóremete állapotát vizsgáljuk 1930. és 1941. év között. **Itt ugyanis a természetes szaporulat 89.625%-a távozott el.**⁵⁵

A természetes szaporulatnak ez a majdnem 90 százalékos lefolyása óriási vesztesége ennek a vidéknek. Az emberi szervezet ilyen vérvesztésbe belepustul. A közület életében is örök aléltságot jelent, melyből magához térni magától nem tud. A gazdaságpolitikának ilyen esetben mentő jelleggel és gyorsasággal kell közbelépnie.

A természetes és tényleges szaporulat közötti ily nagyfokú eltérés a megélhetési lehetőségek nagyfokú aránytalanságával van összefüggésben. Egyetlen helyes megoldás a helyi megélhetési lehetőségek fejlesztése, hogy a természetes népszaporulat minél

⁵⁴ $10960 - 10355 = 605$; 1933-ban a természetes szaporulat csak 80 volt. Tehát $10 \times 80 = 800$, $10960 - 10355 = 605$ lélek a tényleges szaporulat. $800 - 605 = 195$. Ezek szerint a 800 lelket kitevő természetes szaporulattól eltávozott 195, ami 24.37%-nak felel meg. Ha ezt az eredményt össze akarjuk hasonlítani a 74 évi időtartamra számított eredménnyel, akkor a természetes szaporulat csökkenését is tekintetbe kell vennünk. A természetes szaporulattal 129-ről 80-ra esett, ami 62.01%-a a réginek. Tehát 37.99%-kal csökkent a természetes szaporulat. Azt várhatnók, hogy az elvándorlás is ennyivel csökkenjen, $60.85\% - 37.99\% = 22.86\%$. Ennél azonban 1.51%-kal több az eltávozottak száma. Így $60.85\% + 1.51\% = 62.36\%$ -nak felel meg az első látásra kedvezőnek tűnő 24.37%.

⁵⁵ Gyergyóremete 1930. és 1941. év között $6879 - 6796 = 83$ lélek tényleges szaporulattal szerepel. Ha a gyergyószentmiklósi 1930. évi természetes szaporulattal vesszük csak, ami városias jellegénél fogva alacsonyabb a falu életét élő Remete község természetes szaporulatánál, akkor 10 év alatt 800 lelket tenne ki a természetes szaporulat a tényleges 83 lélekkel szemben. A hiányzó 717 lélek az eltávozottak száma, ami 89.625%-nak felel meg.

Beier Sándor: A Gyergyói medence gazdasági fejlesztésének kérdései magasabb százalékát köthesse le. Ezt azáltal érhetné el a gazdaságpolitika, ha a tervszerű erdőgazdálkodásnak, a belterjesebb mezőgazdálkodásnak és az állattenyésztés fejlesztésének útját egyengetné. **Ez az út itt a havasi mintagazdasághoz vezethet el**, ami a föld termőerejének fokozása révén a többtermelésben nyilvánul meg. Ez a többtermelés nyújtaná a megélhetést az itteni népfeleslegnek és ezzel megoldódna a természetes népszaporulat lekötése.

A gazdaságpolitika ezen a hegyes havasi vidéken azonban csak akkor végez egész munkát, ha a fejlesztő eszközeivel kitermelt javak helyszínen való feldolgozását is elősegíti. A javak feldolgozásával járó változatos munka viszont a kultúrszínvonal emelkedését segítené elő. A többtermelés és a javak helyszíni feldolgozása csak együttesen vezethet el a gyergyói medence gazdasági és kultúréletének kivirágzásához.

A lakosság számával kapcsolatban foglalkoznunk kell Gyergyónak a megyén belüli helyzetével is.

A földrajzi leírásban már említettük, hogy Gyergyó Csík vármegyéhez tartozik. Régebben azonban nem volt ilyen szoros a kapcsolat Gyergyó és Csík között.

„Valaha külön joghatárokkal bírt a mai Csík megyében Gyergyószék is, Csíkszék is, sőt egyidőben Kászonszék is.”⁵⁶

A mai Csík vármegye tehát három külön szék-ből: ú. m. Csík-, Gyergyó- és Kászonszék-ből állott. „Ezen hármass felosztás nem csak politikai értelemben és elnevezésileg, hanem földrajzilag is létezik, mert annak említett három része teljesen elkülönített három folyam-vidékhez tartozik; és pedig Csík az

⁵⁶ T. Nagy Imre: i. m. 9. o.

Erdélyi Magyar Adatbank

Beier Sándor: A Gyergyói medence gazdasági fejlesztésének kérdései Oltéhoz. Gyergyó a Maroséhoz, végre Kászon a Fekete ügybe ömlő Kászon vize folyamvidékéhez.⁵⁷

Gyergyó és a megye többi részének viszonya a terület és a népesség szempontjából pedig így alakul:

	Népesség száma	Terület ha.
Csik és Kászonszék együttesen:	91.806	240.977
Gyergyószék:	80.190	288.587
A jelenlegi Csik vm. összesen:	171.9%	529.56 ⁵⁸

A fentiekből kitűnik, hogy Gyergyószéknek jogilag bizonyos önállósága volt a múltban. Ugyancsak a fentiekből kitűnik az is, hogy ez az önállóság még határozottabb alakban jut kifejezésre földrajzi viszonylatban. Népesség szempontjából Gyergyó magában majdnem eléri a két másik szék együttes lakosságának az összlélekszámát, míg területileg mindkettőt meg is haladja.

Fejtegetéseink folyamán így elérkeztünk Gyergyó és a megyeszékhely viszonyának kérdéséhez. Habár sok szempontból nem volt indokolt, az idők folyamán a megye székhelye Csíkszereda lett. Gyergyó gazdasági életének ezzel a ténnyel számolnia kell. A mai központosított közigazgatás rendszerében nagyon sok gyergyói ügyet csak a megye székhelyén, Csíkszeredán lehet elintézni. Ez pedig sok idővesztéssel és pénzkidrással jár, ami az itteni gazdasági élet rovására megy. Ha p. o. egy gyergyóremeteinek a megyeszékhelyén levő hivatalokban elintézendő ügye akad, akkor még 10 kilométerrel hosszabb útat kell megtennie, mint a Kolozsvár—Dés közötti távolság. Gyergyótólgyesről kiindulva pedig a Kolozsvár—Nagyvárad távolságnak megfelelő útat kell megten-

⁵⁷ Orbán Balázs: i. m. 1. o.

⁵⁸ M. S. Sz.: 1942. 467. o.

Beier Sándor: A Gyergyói medence gazdasági fejlesztésének kérdései
 nie annak, aki ügyének elintézése végett Csíkszeredára kénytelen utazni.⁵⁹

Az idővesztéssel és pénzkiadással járó hosszú utazgatás jelentős gazdasági terhet jelent ennek a vidéknek. Különösen, ha arra gondolunk, hogy ebben a kérdésben több mint 80.000 ember van érdekelve.

Ennek a helyzetnek vizsgálatával tulajdonképpen a közigazgatási beosztás újjárendezésének általános kérdése vetődik fel. Szükségessége országos viszonylatban is felmerült és célja a gazdaságosság és eredményesség elveinek érvényre juttatása a közigazgatás terén. A közigazgatás racionalizálásával az eddigi statikus szemlélettel szemben az új időknek jobban megfelelő dinamikus elv fog érvényesülni.⁶⁰

A közigazgatási beosztás újjárendezésekor felvetődhetik a hajdani Gyergyószék elnevezés alatt ismert terület önálló vármegyévé való átszervezésének kérdése is. Ennek a kérdésnek megvalósulását történelmi, földrajzi, népességi és területi tényező egyaránt támogatja.

Ellenérvül felhozható az a kétségtelen tény, hogy Magyarország vármegyéinek átlagos lélekszáma jóval a 100.000-en felül van. Azonban találunk két olyan vármegyét, melynek lélekszáma a százezeren alul marad.⁶¹

	Népesség száma		Terület ha.
	1910.	1941.	
Ugocea vm.:	62.432	81.035	89.433
Ung vm.:	58.899	80.614	71.558

⁵⁹ Gyergyóremete—Csíkszereda) 69 km.; Kolozsvár—Dés 59 km.; Gyergyótölgyes—Maroshévíz 50 km., Maroshévíz—Csíkszereda 91 km.; Kolozsvár—Nagyvárad 154 km. 50 + 91 = 141.

⁶⁰ M. S. Sz.: Benisch Arthur dr.: Népesség és közigazgatási beosztás 1942. 269—277. o.

⁶¹ M. S. Sz.: 1942, 471. és az 1910-es adat 1941. 164. o.

Beier Sándor: A Gyergyói medence gazdasági fejlesztésének kérdései

Ung vármegyének p. o. 1910-ben még a hatvanezeret sem éri el az összlakossága, területe pedig csak egynegyede Gyergyó területének.

A gyergyói területek közigazgatási újjárendezésére már Orbán Balázs is gondolt Maroshévíz földrajzi helyzetével kapcsolatban. „Azért az országnak már úgyszólván soká el nem odázható czélszerűbb felosztásakor **Toplicza kétségtelenül vissza lesz adva Gyergyónak.**”⁶²

Maroshévíz visszacsatolásával Gyergyó lélekszáma emelkedne, ami a végleges rendezést ebből a szempontból is elősegítené.

3. Erdőgazdaság.

A gyergyói medencében a legbiztosabb megélhetési forrást régebben az erdőgazdaság nyújtotta. A századfordulón Csík vármegyében 402.105 kat. hold erdőség volt. Ebből 1728 hold a tölgy, 42.216 k. hold a bükk és más lombosfa, míg a többi fenyőerdő.⁶³

A tizes években azonban nagy iramban indult meg a fakitermelés, ami később a román uralom alatt az erdővédelmi tilalmak kijátszásával nagyarányú erdőpusztításban folytatódott. A román uralom alatt, saját bevallásuk szerint, a románok erről a vidékről legalább háromszor annyi famennyiséget termeltek ki, mint amennyit a faállomány hozadéka biztosítani tudott.⁶⁴

1928. körül a gyergyószentmiklósi erdőkerülethez tartozó erdős terület így oszlik meg: Erdő 29.356 Ha.,

⁶² I. m. 135. o.

⁶³ T. Nagy Imre: i. m. 36. o.

⁶⁴ Dr. Gociman C. Aurel: i. m. 344. o.

Beier Sándor: A Gyergyói medence gazdasági fejlesztésének kérdései tisztás 938 Ha. és kopár terület — Ha., összesen 30.284 Ha.⁶⁵ A való helyzet ezzel szemben az, hogy ebben az időben már óriási kopár területek vannak Ezt bizonyítja az a tény is, hogy a Gyergyószentmiklósi Erdőipar R.-T. ebben az időben szereli le iparvasútját, mely a Gyergyószentmiklóson levő gyárat kötötte össze Pongrácztetőn keresztül a Gyilkostó környékén levő vágterületekkel.⁶⁶

A jelenlegi helyzet pedig az, hogy a még üzemben levő kevés gyár erősen csökkentett üzemmel kénytelen dolgozni a csak korlátozott mennyiségben rendelkezésre álló faállomány miatt. A még meglévő csekély erdőtartalék faállományából első sorban a háziipar és a kézművesipar faszükségletét kell fedezni. Másod- és egyben utolsó sorban szabad kielégíteni a gyáriparnak azt a részét, mely kevés nyersanyaggal nagyértékű faárut állít elő. A minőségi faipar szükségleteinek kielégítése után további kitermelés nem engedhető meg mindaddig, amíg az erdők ki nem nőnek annyira, hogy a faállomány a hozadékból tudja fedezni a szűkségletet az erdőtöke igénybevétele nélkül.

4. Mezőgazdaság.

A mezőgazdaság irányát, valamint határát, a talaj és az éghajlati viszonyok szabják meg. A gyergyói medence éghajlata, miként az előbbi fejezetben már láthattuk, elég kedvezőtlennek mondható. Ez a kedvezőtlen éghajlat itt abban nyilvánul meg, hogy a termelésből egyes kultúrnövényeket teljesen kiszorít, mások hozamát csökkenti.

⁶⁵ Dr. Gociman C. Aurel: i. m. 29. o.

⁶⁶ Uo. 102. o.

Beier Sándor: A Gyergyói medence gazdasági fejlesztésének kérdései

A kukorica termelése ezen a vidéken teljesen száműzöttnek tekinthető. Csík vármegyében a szántóföldnek csak 0.4%-át teszi ki a kukoricával bevetett terület.⁶⁷ Ezt a mennyiséget is inkább Alcsík kedvezőbb éghajlata nyújtja.

A búza is csak Alcsíkban művelhető haszonnal. A házszükségletének részbeni fedezésére azonban mégis vetnek búzát a gyergyói medencében is. Csík vármegyében a szántónak 6.5%-a szolgál búzatermelésre.⁶⁸ Ebből a mennyiségből is több jut Alcsíkra, kevesebb Gyergyóra.

A gabonafélék közül nagyobb mennyiséget a zabból, árpából és rozsból termelnek. Ezek azok a gabonafélék, melyek az itteni éghajlati viszonyokat jobban bírják, mint a kukorica meg a tengeri.

A zab vetésterülete Csíkban 27 ezer k. h. és a szántónak 23.4%-át teszi ki. Megyén belül nagyobb mértékben a gyergyói medencében termelik. Mennyiségre, minőségre és súlyra nézve is kedvező a zabtermés. Hektóliterenkénti súlya 45—56 kg. közt változik. Kat. holdanként 14—20 hektólitert és 7—10 q. is ad.⁶⁹

Az árpa vetésterülete 17 ezer k. h., 8—12 q. terem kat. holdanként és hektóliterenkénti súlya 62—66 kg.

A rozs vetésterülete 10 ezer hold. Hektóliterenkénti súlya 70—74 kg. Egy kat. hold 10—15 q. hozamot is ad. Annál nagyobb az eltérés kedvezőtlen években, mikor egy kat. hold hozama alig éri el a 4—5 q.-át.⁷⁰ A lakosság főtáplálékát a rozskenyér teszi ki

⁶⁷ M. S. Sz.: 1940. 703. o.

⁶⁸ Uo. Rendelkezésünkre csak megyei adatok állanak.

⁶⁹ T. Nagy Imre: i. m. 23. o.

⁷⁰ Uo. 22. o.

Erdélyi Magyar Adatbank

Beier Sándor: A Gyergyói medence gazdasági fejlesztésének kérdései és a fenti szélsőséges eltérésre éppen ezért különös figyelemmel kell lennünk. Rossz termés idején a kenyert jelentő rozsot puliszka pótolja. Mivel a kukorica nem terem meg, a tengeri lisztet kereskedelem útján szerzi meg a lakosság.

A burgonya területe 1937-ben Csík vármegyében 14 ezer kat. hold. A szántónak 11.7%-át foglalja le.⁷¹ A bevetett terület nagyságából következetni lehet, hogy a burgonyának milyen nagy kenyérpótló szerepe van az élelmezés terén. Egy kat. hold 30—60 q. terem.

A kender és len termelésére kiválóan alkalmasak az itteni talaj és éghajlati viszonyok. Termelése eddig még sem haladta meg a háziszükségletek fedezésének mértékét. Dr. Koós Mihály szinte örömmel újságolja, hogy „Csík vármegye gyergyói részén újabb 100 hold területet sikerült a len termelésének meghódítanunk.”⁷²

Füredy Lajos kívánatosnak tartja Gyergyóban egy lentermelő szövetséget alapítását, mely 300 holdra kötelező lentermelőkből alakulna, akik „egy kisebb-méretű lenfeldolgozó telepet alapítanának állami támogatással”... A kölcsönzött tőkét 20 év alatt fizetnék vissza a tagok.⁷³

A kender és a lentermelés fejlesztése érdekében feltétlen szükség van községi kender- és lenáztató telepek létesítésére és feldolgozó gyárakra is. Ezt a fejlődési folyamatot kívánja a hagyományos kender- és lenfeldolgozó háziipar is.

Bükkönyt és zabos bükkönyt magnak, valamint takarmánynak megfelelő mennyiségben termelnek.

⁷¹ M. S. Sz.: 1940. 704. o.

⁷² Dr. Koós Mihály: A székelyföldi gazdasági actio 1905. évi működésének ismertetése. Bp., 1906 37. o.

⁷³ Sz. K.: 85. o.

Beier Sándor: A Gyergyói medence gazdasági fejlesztésének kérdései
Lóherét és lucernát inkább a belsőséghez tartozó vagy bekerített területen vetnek. Nagyobb gazdák lóheremagot is termelnek kiváló eredménnyel. A lóheremag termelésének az itteni bő csapadékos éghajlat, haramatos éjszakák és a kedvező talajviszonyok gazdag lehetőségeket tartogatnak. Egy kat. holdon könnyen megterem 2—3 q. lóheremag, melynek hektóliter súlya 80—85 kg. között váltakozik.⁷⁴

A gyümölcsstermesztés kérdésében az általános vélemény az, hogy az azzal való foglalkozást leghelyesebb átengedni más székely vidéknek, hogy helyette Gyergyó havasi jellegének jobban megfelelő gazdasági ágakat művelhessen. Ez az általános vélemény nem vonatkozik arra az egy-két gyümölcsfajtára, melynek termesztése eredménnyel jár.

„Nem lehet dicsekedni vele, hogy a vármegye éghajlata valami nagyon kedvező volna a gyümölcsstermesztésre, de azon túlzásba sem lehet menni, hogy az e téren kifejtett törekvéseket ok nélkülűlinek lehetne mondani. Kényesebb és igényesebb gyümölcsfajtákat nem lehet meghonosítani, de vannak fajták, amelyeknek termelése haszonnal is járhat.”⁷⁵

Példák is adódtak a múltban mintagyümölcsösök alapítására. „Vannak már szakértelemmel kezelt és gondozott gyümölcsösök is, melyek nemes gyümölcsceikkel jól kifizetik az alapítók fáradozásait. Orel Máté gyümölcsöse Gyergyószentmiklóson, kedvezőbb éghajlatú vármegye gyümölcsösei közt is számot tennének, különösen a fajok válogatottsága s a termelt gyümölcsök minőségére nézve.”⁷⁶

⁷⁴ T. Nagy Imre: i. m. 24. o.

⁷⁵ Uo. 25. o.

⁷⁶ T. Nagy Imre: Csíkvármegye közigazdasági állapota és a székely kivándorlás. Sepsiszentgyörgy, 1891. 23. o.

Beier Sándor: A Gyergyói medence gazdasági fejlesztésének kérdései

Gyümölcsstermesztés szempontjából érdekes az a megfigyelés, melyet az erdőirtások hatásaként az éghajlattal kapcsolatban tettek. „A nagyarányú erdőirtásoknak meg volt az az egyetlen jó következménye, hogy az éghajlat Csikban melegebbé vált, ami nemcsak a mezőgazdaságon javított, hanem alkalmassá tette a vidéket a gyümölcs, főleg az alma termelésére.”⁷⁷

Ha lehet is eredményeket elérni a gyümölcskeresztet terén, mégis meg kell állapítanunk, hogy a gyergyói medence nem gyümölcstermő vidék. Általában a gabonaféléknek sem kedveznek az itteni viszonyok. Ezért helyes előrelátás lenne a gazdák részéről, ha fokozatosan az ipari növények és a takarmánytermelésére térnének át. Az ipari növények termelése később ipari munkalehetőségek megnyitásához vezet. A takarmánytermelés pedig a jobban jövedelmező állattenyésztés fejlődését segíti elő.

5. Állattenyésztés.

A gyergyói medence gazdálkodásának természetes alapját az állattenyésztés képezi. Ez fokozottabb mértékben kell álljon a jövőre nézve, mivel az erdőségek nagyrészt kitermelték és az ebből származó jövedelemkieséseket az állattenyésztésnek kell pótolnia.

Gyergyóban az állattenyésztés minden feltételét megtaláljuk. A terület kb. 16%-a rét és 12%-a legelő. Ha ezenkívül figyelembe vesszük, hogy az ugar többé-kevésbé szintén legelőül szolgál, akkor azt mondhat-

⁷⁷ Bözödi György: i. m. 216. o.

Beier Sándor: A Gyergyói medence gazdasági fejlesztésének kérdései
juk, hogy a terület több, mint 30%-a az állattenyésztés céljait szolgálhatja. Jelentős mennyiségű takarmányt termelnek még bekerített belsősegen is.

A kaszálók és legelők okszerű kihasználása és fejlesztése közvetve az állattenyésztés érdekeit szolgálja. Ezért már a székely kongresszus javasolja, hogy „az erdei és havasi legelők okszerűbb kihasználása céljából **mint a havasi telepek létesítésére a kormány hathatós támogatása kikérendő.**”⁷⁸

Az állattenyésztésben az első helyet a szarvasmarhatenyésztés foglalja el. Fejlesztése érdekében kívánatos a köztenyésztés céljaira szolgáló apaállatok gazdasági egyletek útján való beszerzése. A beszerzés megkönnyítése végett kívánatos, hogy a gazdasági egyletek a közületekkel karöltve állattenyésztési alapot létesítsenek.

A lótenyésztés sokat veszített jelentőségéből. „A hajdan híres székely ló ma már ismeretlen. Mióta a katonalovat a székelység nem maga tenyészteti a maga számára, azóta a lótenyésztésnek is vége van.”⁷⁹

Az utóbbi két évtized alatt a nagymérvű erdőkitermeléssel kapcsolatban megélenkült fafuvarozás serkentőleg hatott a lótenyésztésre is. Jelenleg azonban a fafuvarozás erősen csökkent és valószínű, hogy ezt meg fogja érezni a lótenyésztés is. A lótenyésztés fejlesztését lett volna hivatva szolgálni a Gyergyószentmiklósra tervezett méntelep felállítása is, aminek a megvalósítása Gyergyóban kérdésessé vált.

A sertésenyésztésnek nem igen kedveznek az itteni körülmények. Gyergyó területén kevés makkot

⁷⁸ Sz. K.: 57. o.

⁷⁹ T. Nagy Imre: i. m. 29. o.

Beier Sándor: A Gyergyói medence gazdasági fejlesztésének kérdései
termő erdőség van és emiatt a hosszú téli tartás sokba kerül. Ezenkívül a hizlaláshoz szükséges kukorica sem terem meg helyben. Ennek ellenére általános a sertéstartás a házi szükségletek fedezésére. Még a kényesebb angol húsertés is erősen terjedőben van.⁸⁰

Az itteni lakosság ételmezésében és ruházkodásában igen fontos szerepet tölt be a juhtenyésztés. Zsendice, orda, sajt, turó és gyapjú, valamint a bundának feldolgozott báránybőr nélkül szinte elképzelhetetlen lenne az itteni élet. A nagyterjedelmű legelők még hosszú időn keresztül biztosítani tudják a juhtenyésztés fejlődését még akkor is, ha a belterjes gazdálkodási rendszer általános terjedésével „a juhállomány legelőterületét a szarvasmarha foglalja el s így hovatovább a juhlegelés a havasokon feljebb szoríttatik.”⁸¹

A juhtenyésztéssel kapcsolatban a székely kongresszus kívánatosnak tartja a Székelyföldre alkalmas juhajtákból *„egy mintajuhászat föllállítását, hol a fejes, sajt- és turókészítésben, juhtartásban és okszerű bárányoztatásban gyakorlatilag képeztesse ki a juhászok.”*⁸²

A kecsketenyésztés egészen jelentéktelen a juhtenyésztés mellett. Kisebb mértékben tartanak bivalyokat is tejtermelés céljából.

A baromfitenyésztés emelése érdekében a székely kongresszus szükségesnek tartja a baromfiállomány nemesítésére csere útján nagyobb mennyiségű fajkakasok és törzsek kiosztását.⁸³ A baromfitenyésztéssel

⁸⁰ Vita Sándor: i. m. 273. o.

⁸¹ T. Nagy Imre: i. m. 31. o.

⁸² Sz. K.: 70. o.

⁸³ Uo. 58. o.

Erdélyi Magyar Adatbank

Beier Sándor: A Gyergyói medence gazdasági fejlesztésének kérdései kapcsolatos tojás és toll értékesítése székelyföldi viszonylatban megindult az Erdélyrészi Hangya Központ irányításával, de Gyergyó vidékén jelentősebb eredményt nem ért el.

Az általános állattenyésztés fejlesztése szükségessé fogja tenni a börgyűjtőtelepek hálózatának kiépítését is.

Meg kell említenünk még a méhészetet, amely általános, de Gyergyóditróban külön mintaméhes is létesítettett.⁸⁴

6. Az ipari élet előfeltételei.

Az ipari élet kifejlődéséhez több előfeltétel együttese szükséges. Nélkülözhetetlenek mutatkozik ezeknek az előfeltételeknek vizsgálata, ha a gyergyói medence népének fejlődését iparosítással is elő kívánjuk segíteni.

Ha az ipari élet kifejlődésének lehetőségeit kutatva először annak alanyát, az embert vizsgáljuk, akkor azt láthatjuk, hogy az itteni nép sok olyan tulajdonsággal rendelkezik, ami az ipari munkánál jól hasznosítható. Különösen **kitűnik jó megfigyelőképességével, találékony és gyors észjárásával.** Ezen tulajdonságait eddig hasznosítani az iparosodás terén a történelmi események gyakori közbelépése miatt nem tudta. Midőn a nyugati államokban a kisipar virágkorát élte, akkor a Székelyföldön „céhes mes-

⁸⁴ Dr. Koós Mihály: i. m. 61. o.

Beier Sándor: A Gyergyói medence gazdasági fejlesztésének kérdései térségre csak olyan határörvidéki fiút engedtek, ki a katonai vagy nehéz földművelői szolgálatra alkalmatlan volt.⁸⁵

A nép rátermettsége mellett egy másik fontos előfeltétele az iparosodásnak a **megfelelő népsűrűség**. A népsűrűségből adódó népfelesleg szolgáltatja az iparnak a munkás kezeket. A gyergyói medence népsűrűsége 37.6 □ km.-ként.⁸⁶

Ha ezt a számot összehasonlítjuk az ország többi területeinek népsűrűségi viszonyszámaival p. o. a közepes népsűrűséghez közelálló gödöllői járással, melynek 174.— a viszonyszáma,⁸⁷ akkor a gyergyói medence ritkán lakott területnek tűnik fel és téves gyakorlati következtetések levonására csábít. A tévedésre az adhat okot, hogy a fenti népsűrűségi viszonyszám nincs tekintettel az agrárnépsűrűségszámításban kidolgozott új módszerre, „amely mérlegeli a művelési ágaknak helyi jelentőségét is és figyelemmel van a földminőség különbözőségére a különböző területeken.”⁸⁸

A fenti tényezők figyelembe vételével a Székelyföldre vonatkozólag dr. Venczel József végzett átszámításokat. E számítások szerint az agrárnépsűrűség hányadosa a Székelyföldön 46.2, ami a mai Magyarország egyik legnagyobb agrárnépsűrűségi hányadosa. A trianoni Magyarországé csak 35.2 volt.⁸⁹

⁸⁵ Bözödi György: i. m. 211. o.

⁸⁶ M. S. Sz.: 1942. 467. o.

⁸⁷ Uo. 475. o.

⁸⁸ Dr. Venczel József: A székely népfelesleg, Hitel 1942. 20. o.

⁸⁹ Uo. 22. o.

Beier Sándor: A Gyergyói medence gazdasági fejlesztésének kérdései

Az iparosítás szempontjából a tényleges népesség munkaerején kívül számításba jön azok munkaereje is, akik megélhetési lehetőségek hiányában kénytelenek innen elvándorolni. Ezek száma, mint a népesedési viszonyoknál láttuk, a természetes szaporulatnak 90%-át is eléri. Fogyasztás szempontjából is jelentős az itteni tömeg, mely jelenleg helyi ipar nélkül van és a szállítási költséggel emelkedett ipari árut kénytelen fogyasztani.

Egy másik feltétele az iparosodásnak az **elegendő nyersanyag-készlet**. Ezzel kapcsolatban az altalaj feltárásának mielőbbi megkezdése újból sürgetőleg lép fel. Addig is azonban az erdő- és mezőgazdaság, valamint az állattenyésztés szolgáltatta bő és változatos nyersanyagok feldolgozását kell siettetnünk.

Ha ezen nyersanyagok helyi feldolgozása teljes egészében megtörténik és a természetes szaporulat még mindig bőven bocsájt munkás kezeket a gazdasági élet rendelkezésére, akkor számításba jöhet oly ipar alapítása, melynek ugyan a nyersanyaga nem található fel helyben, de szállítása könnyű és olcsó. Ennek az iparnak kifejlődését az teszi lehetővé, hogy „az ipari település helyének megválasztása iparágakként változik aszerint, hogy az illető termék előállításában a nyersanyag, a munka, avagy a szükséges üzemanyag és energia a mérvadó.”⁹⁰

Az **energia források** jelenléte is szükséges, illetve kedvezőleg hat az ipar kifejlődése szempontjából. A Maros vízirején kívül az itteni hegyi patakok is kisebb-nagyobb vízierőt jelentenek. A Gyilkos-tónál tervbevett nagy, vízierőre berendezett áramfej-

⁹⁰ Dr. Szigeti Zoltán: „Iparpolitika”, szemináriumi előadások, 7. o.

Beier Sándor: A Gyergyói medence gazdasági fejlesztésének kérdései
lesztő telep megépítése még tartalék- és kisegítő-üzemként is kívánatos a vízierők kihasználása végett. Gyergyó iparosítását nagy mértékben elő fogja segíteni az a villamos erőforrás, amely az általános székelyföldi villamosítás esetén hálózaton keresztül fog eljutni a gyergyói medencébe.

A **fejlett közlekedési hálózat** elősegíti az ipari élet kifejlődését. A gyergyói medence szállítási szükségleteit a már meglevő körvasút el tudja látni. Afokozódó iparosodás szükségleteit a már ismertetett zévasút⁹¹ lesz hivatva teljesen kielégíteni.

A gyergyói medence kedvező **földrajzi fekvésénél** fogva kitűnő lehetőségeket rejteget a telephelyek szempontjából. Hiszen költségmegtakarítást jelent „a fekvésben rejlő termelői előny is.”⁹²

A Marosvásárhely és Sepsiszentgyörgy közötti központi fekvésben, a szováta—gyilkostói forgalom kereszteződésének csomópontjában az egyes iparok megtalálják számításaikat. A gyűrűs elhelyezkedésű nagyközségek határai, a községek közti még be nem épített területek alkalmas és olcsó telephelyeket biztosítanak. A községek határában épült gyárak hozzájárulnak a községek további egybeépüléséhez és az eddigi ipar hiányában elmaradt várossá való fejlődést lehetővé tennék. Négy-öt község összeépülése így módon **egy 30.000-es székely város felbukkanását eredményezné**, melynek gazdasági és kultúr hatása további ösztönzéssel hatna az itteni magyar életre.⁹³

Az iparosításhoz szükséges fenti feltételek adva vannak a gyergyói medence területén. Az ezenkívül

⁹¹ Bővebben az „Úthálózat és közlekedés” c. részben.

⁹² Navratil Ákos dr.: Közgazdaságtan I. 152. o.

⁹³ L. „Földrajzi fekvés és elhelyezkedés” c. részt.

Beier Sándor: A Gyergyói medence gazdasági fejlesztésének kérdései még szükséges és nem nélkülözhető **tőkeellátás** feltétele azonban hiányzik. A népnek minden vagyona állótőkébe van beépítve. A jelzáloggal beszerezhető tőkék a mezőgazdaság belterjesebbé tételéhez és az állattenyésztés fejlesztésére szükségesek. Az iparosításhoz szükséges tőkeellátás forrásait a vidéken kívülálló gazdasági erők köréből kell beszerezni.

Ha a tőkeellátás kérdéseit sikerül megoldani az iparosítás szempontjából az összes feltételek adva vannak a gazdaságpolitika számára, hogy azokat egységes terv szerint a végső megoldáshoz vezesse.

a) A gyárípar jövője.

Miután megvizsgáltuk az iparosítás lehetőségeit és azt kedvezőnek találtuk, meg kell állapítanunk azt is, hogy melyek azok az iparüzemek, melyek alapítása elsősorban indokolt. Miután az általajt még feltáratlannak kell tekintenünk, csak a talaj termékeinek feldolgozása jöhet számításba.

Az erdő- és mezőgazdaság terményei, valamint az állattenyésztés termékei azok a nyersanyagok, melyek feldolgozása a legsürgősebb. Tehát az elsőrendű szükségletek ipara, a **mezőgazdasági ipar** jöhet számításba. Szükségességét a mezőgazdaság jövedelmezőbbé tétele is indokolja.

A mezőgazdasági iparnak legnagyobb jelentősége azonban abban rejlik, hogy „oly nyersterményeket dolgoznak fel, melyeknek a termelésbe történő bekapcsolása lehetővé teszi a legmegfelelőbb vetésforgók alkalmazását s a gazdaságban közvetlenül nem értékesülő, de iparilag jól feldolgozható növényeknek e vetésforgóba való beállítását.”⁹⁴

⁹⁴ K. E. III. 1042. o

Beier Sándor: A Gyergyói medence gazdasági fejlesztésének kérdései

Mivel az itteni terület kb. 50%-át az erdő teszi ki, a fakitermeléssel kezdődött az első lépés azon az úton, mely az ipari élethez vezet. A fakitermelés ugyanakkor azonban nem vezetett el a fa intenzív ipari feldolgozásához. Ez az oka leginkább az itteni gazdasági élet alacsonyabb színvonalának. A fa ipari feldolgozása a durva félégyártmányoknál megállott és a fűrészelés maradt a félégyártmányok felső határa. Hosszú vasúti kocsik szállították a rönköket, később a gerendát, deszkát és lécet. Nagy ritkán történt meg, hogy e szállítmányok között zsindey is akadt, képviselve az egyedüli finomárut. Az amúgy is gyenge gazdasági helyzet teljes leromlását siettetette a nyereségvágy által diktált mértéktelen erdőirtás is. Az erdő mai helyzete hosszú időre csakis a **minőségi faipart** teszi lehetővé, mely kevés nyersanyagból értékes árut állít elő.

A jövő faiparának termékei körülbelül a következők lehetnének: láda, doboz, siléc, fagyapot, szita-kéreg, fogpiszkáló, cipőfaszeg stb. Ha sikerülne az ilyen áruk előállítására berendezkedni, ez áldásos lenne erre a vidékre nézve, mert meglassítaná a fa-j kitermelést, tehát időt adna a letarolt vidékek erdősítésére és ezenfelül gyarapítaná a lakosság foglalkoztatási lehetőségeit.

A bútoripar fejlesztésének is meg van az alapja.

A csiktusnádi székely kongresszuson Siklódy István javasolja már Gyergyószentmiklóson és Ditróban ki válóbb asztalosoknak letelepítését megfelelő tőkével azzal a céllal, hogy itt a gyári asztalosipar fejlődését egyengessék.⁹⁵

⁹⁵ Sz. K.: 146. o.

Beier Sándor: A Gyergyói medence gazdasági fejlesztésének kérdései

Ezenkívül tanulmányozni kellene az üzemszerűleg gyártott székely faházak gyártásának lehetőségeit is. Ezek a házak alkatrészszerűen szétszedhetők és össze is rakhatók. Nem ritka eset Gyergyóban a szószerinti házvásárlás, mely nem foglalja magában a házhely tulajdonjogának átruházását is, hanem csupán a házra vonatkozik. Ez esetben a szétszedett ház részeit a vevő saját helyén állítja újból össze. Az újságokból is olvashattuk annak idején, hogy az alföldi árvíz-, illetve talajvízkárosultaknak ilyen összerakható házakat ajánlott fel a székelység segítségül. A faházak kétségtelenül nagy előnyt jelentenek, mert talajvíz esetén nem dülnek össze. A vályogházaknál ugyanis elég, hogy az alsó vályogsor átázzon és a ház súlyánál fogva a falak megrepedjenek, illetve összedüljenek.

A fával kapcsolatos magasabbrendű ipar fejlesztése, mint p. o. a cellulóze, papír stb. gyártása siettetné az ipari kultúra emelkedését. A fával kapcsolatosan kifejlődőben levő vegyipart képviselő egy-két gyár alapítása szintén hozzájárulna a legsikeresebb gazdaságpolitikai intézkedéshez.

A minőségi faipar után talán a legszükségesebb a kender-, len- és a gyapjűfeldolgozó üzemek létesítése. A székely kongresszuson Gyergyó vidékével a legtöbbet talán a len, kender és gyapjú feldolgozásával kapcsolatban foglalkoztak. Füredy Lajos bejelenté, hogy „felterjesztést intéz a kormányhoz egy lenfonógyár megalapítása tárgyában azért, hogy az alapított lentermelési szövetkezetek nyersterményei ne vitessenek ki a külföldre, hanem maradhassanak itthon a székely szőtteket készítő vászontakácsok számára.”⁹⁶ Az előadó a helyet is meghatározza. „A

⁹⁶ Sz. K.: 85. és 86. o.

Beier Sándor: A Gyergyói medence gazdasági fejlesztésének kérdései fonógyár alapítható volna Csíkmegyének Gyergyó vidékén, ha a vasút oda kiépül.⁹⁷

Azóta ebben a kérdésben örvendetes haladás történt. A kérdéses vasút kiépült és a „Szövetség” Gazdasági és Hitelszövetkezetek Központja len- és kender feldolgozó üzemet állított fel szövetkezeti alapon Szárhegyen, Gyergyó egyik legszebb községében. Ezzel a székely kongresszus munkájának és elgondolásának egy része meg is valósult.

A gyapjúfeldolgozással kapcsolatban „Gyergyó-Szent-Miklós” neve szerepel a székely kongresszuson. Sz. Szakáts Péter előadó javasolja, hogy a gyapjúfonó-szövőipar további fellendítésére Gyergyószentmiklóson nagyobb állami támogatással létesíttessenek egyelőre 1000 orsóval, később bővíthető fonodát.”⁹⁸

Az előadói javaslatot Sequens József hozzászólására még azzal egészítik ki, hogy az említett fonóda mellé „állíttassanak kallózó és kikészítő gépek, melyek által a termelt szövetek keresettebbé, illetőleg használhatókká tétessenek s így a meglevő gyapjú feldolgoztatván, haszonnal legyen értékesíthető.”⁹⁹

Az erdei gyümölcsök: málna, szeder, eper, kék- és piros áfonya, csipkebogyó, valamint a különféle gombák ipari feldolgozása a juh- és marhahús feldolgozásával együtt kisebb-nagyobb konzervgyárak keletkezését teszi lehetővé. Ezzel az élelmiszeriparnak lehetne az alapját megvetni és kiegészíteni a tej-, vaj-, sajt-, túró-, kazein-üzemekkel. Nagy lehetőségek vannak itt a szesz-, likőr-, keményítő-, sör- és ecetgyárak számára is.

⁹⁷ Sz. K.: 86. o.

⁹⁸ Uo. 172. o.

⁹⁹ Uo. 172—174. o.

Beier Sándor: A Gyergyói medence gazdasági fejlesztésének kérdései

Külön ki kell emelnünk a keményítőgyár alapításának indokoltságát. „A gyergyói medence párszáz vagon burgonyát termel, amelyet többszöröseére lehetne fokozni és egy keményítőgyár létesítésével új megélhetési forrást biztosítani a vidék lakosságának.”¹⁰⁰ Mégis az első székelyföldi keményítőgyár nem Gyergyóban, hanem Alesíkban épült meg, innen a mintegy 70 km.-re fekvő Csíkszentsimonon.

A mezőgazdasági ipar lehetőségei mellett meg kell még említenünk más ipari lehetőségeket is, melyeknek többé-kevésbé szintén meg van a biztos alapjuk.

Legelőször is a kőiparra gondolunk. Az ásványi nyersanyagok közül feldolgozásra legelőször a kőfaragásra alkalmas kőzetek jöhetnek számításba. Az itt található szép és értékes kőzetmennyiség virágzó kőiparnak biztos alapja lehet.

Spaller József a székely kongresszus kőipari előadója kőbányák megnyitását ajánlja „Vasláb községben, melynek igen szép, szürke márványa épület- és sírkövek faragására föltötte alkalmas.”¹⁰¹ További bányamegnyitását kéri Szárhegy községben, melynek „fehér márványa becses, díszművek készítésére igen alkalmas lenne a szép ditroittal együtt.”¹⁰²

Itt említjük meg azt is, hogy már a mult század elején üvegyár is működött Borszéken. Orbán Balázs egy Eisner nevű gyárosról emlékezik meg, aki kikutatja Borszék vidékét és „az egy són kívül az üvegyártáshoz szükségelt minden

¹⁰⁰ Vita Sándor: A Székelyföld önellátása, Hitel 1937. 281. o.

¹⁰¹ Sz. K.: 180. o.

¹⁰² Uo. 180. o.

Beier Sándor: A Gyergyói medence gazdasági fejlesztésének kérdései kelleket feltalálva” elkezdte az üveg gyártását.¹⁰³ A borvíz értékesítése szempontjából feltétlen szükséges itt egy palackgyár üzembe tartása.

A porcellán gyártásához felhasználható földanyag is található itt. „Güdüzpatakánál e kőzet porlékony alakban jön elő, melyet nagy mennyiségben szállítanak a görgényi porcellángyárhoz.”¹⁰⁴

Láthatjuk tehát, hogy számos lehetőség kínálkozik a gyáripar számára. Ezek a lehetőségek vannak hivatva biztosítani a gyergyói medencében kialakuló gyáripar jövőjét. Ezen lehetőségeknek már részbeni megvalósítása is sokat lendítene az itteni nép gazdasági helyzetén.

b) A kézművesipar helyzete és kilátásai.¹⁰⁵

„A kézművesipar az ipari termelésnek szakmai képesítést feltételező ágazata, melynek keretében az iparos, mint önálló és üzemét rendszerint személyesen vezető vállalkozó, kevésszámú alkalmazottal, vagy alkalmazott nélkül, túlnyomórészt kézi munkával, főleg közvetlen fogyasztói megrendelések alapján, egyéni ízlések kielégítésére, ritkábban rak-tárra dolgozik.”¹⁰⁶

Ha a gyergyói medence kézművesiparának helyzetét és kilátásait vizsgáljuk az általános gazdasági fejlesztés szempontjából, akkor arra a meggyőződésre

¹⁰³ I. m. 121. o.

¹⁰⁴ Orbán Balázs: i. m. 115. o.

¹⁰⁵ A szükséges statisztikai adatok közlését a Marosvásárhelyi Kereskedelmi és Iparkamarától 1942. dec. 28-án kértem. Nevezett kamara 1943. jan. 27-én kelt levelében az adatközlést áthárítja a Gyergyószentmiklósi Ipartestületre. Utóbbi érdekvépviseletől megkeresésemre választ nem kaptam és így 1943. február 22-én kénytelen voltam értekezésem lezárni.

¹⁰⁶ Dr. Tahy István: Kézművesipari politika. Bp. 1941. 18. o.

Beier Sándor: A Gyergyói medence gazdasági fejlesztésének kérdései
jutunk, hogy a kézművesiparnak az ipar nagyobb-méretű folytatására kellene berendezkednie, hogy az itteni iparosítási folyamat biztos támaszt és kiegészítő tényezőt találjon benne.

Az ipar nagyobb méretű folytatásához már a világháború előtt a céltudatos munka előkészítette az alapot, de a közbejött események ezt a kifejlődést megzavarták. Elsőrendű székely munkások állottak minden szakmában az ipar rendelkezésére. Ebből a székely iparos nemzedékből még Romániának is jutott, „hol őket tárt karokkal fogadják, sőt a vámháború első éveiben készen berendezett műhelyeket kaptak.”¹⁰⁷

Az akkori és a mai székely kisipar fejlődését általában a piac megszervezésének és a tőkeellátásnak megoldatlan kérdései nehezítették, illetve nehezítik. A gyergyói kisiparosoknak ahhoz, hogy iparuk nagyobb méretű folytatására rendezkedjenek be, okvetlenül szükségük van hosszabb lejáratú beruházási hitelre.

Ezzel párhuzamosan egy erős értékesítő szövetkezetet is szervezni kell, mely később az anyagbeszerzés gondjaitól is mentesítené a kisiparost. Ilyen értékesítő szövetkezetbe tömörült kisiparosoknak az az előnye is meg van, hogy esetleges közszállításokban is részt vehetnek. Ugyanis a szövetkezet a szállítást egészen elvállalja, az egyes iparosok közt felosztja, az elkészült darabokat átveszi, leszállítja s azokért a szokásos jótállást vállalja.

Az iparágak közül külön inkább a timársággal és a rokon szűcs mesterséggel kell foglalkoznunk. Ezeknek az iparágaknak már a múltban meg volt az

¹⁰⁷ T. Nagy Imre: i. m. 34. o.

Beier Sándor: A Gyergyói medence gazdasági fejlesztésének kérdései előfeltétele, de teljesen kifejlődni még sem tudott. Különösen vonatkozik ez a timárságra. „Timár mesterséget alig űz a vármegyében 10—15 iparos. Ezek közül is a legtöbb mint mellékfoglalkozást űzi azt. Évenként 5—6 ezer marha- és 2—3 ezer lóbőrt, 10—12 ezer juh- és kecskebőrt visznek ki feldolgozatlanul a vármegyéből, hova ugyanannyi kerül vissza feldolgozva.”¹⁰⁸

Ennek az iparágnak jövőre is szép kilátásai vannak, mert az állattenyésztés fejlesztése a kormányzat külön támogatására számíthat.

Még a nyomda- és a könyvkötőüzem tevékenységét kellene élénkíteni azáltal, hogy a helyi és vidéki szükséglet teljes kielégítését a legpontosabb munkával előnyösen vállalja. Ehhez szükséges a gépek és felszerelések korszerűsítése is.

A gyergyói medence kézművesiparának biztos piacot jelent a helyi több mint ötvenezer és a vidékkel együtt több mint 80 ezer fogyasztó, ha a kiviteli lehetőségektől el is tekintünk.

c) A háziipar helyzete és kilátásai.

A háziipar helyzete, mint általánosan, itt is romlik. Az asszonyok által készített jó minőségű háziszőtéseket mindinkább háttérbe szorítják a gyáripar által előállított silányabb, de sokkal olcsóbb szövetek és vásznak.

„A székely „festékes”-nek a híre is ki kezdett veszni, a székely „varrottas”-ról már a mai nemzedék nem is tud semmit.”¹⁰⁹

¹⁰⁸ T. Nagy Imre: i. m. 35. o.

¹⁰⁹ U. o. 34. o.

Beier Sándor: A Gyergyói medence gazdasági fejlesztésének kérdései

Ezeknek a kiszorításához még az iskolák is hozzájárultak. Ugyanis ahelyett, hogy a lányok megtanulnák az iskolában a „festékes” szövést, a gyapjúfonal-festést és általában a kender-len-gyapjú e három fontos nyersanyag korszerű feldolgozásának minden fogását, „piperkőcz semmiségekkel” bibelődnek a „haladó civilizatio nevében” — írja T. Nagy Imre a századforduló iskolai oktatásáról.¹¹⁰

A régi háziipari tevékenység közül a szőnyegszövés felújítását kell megemlítenünk a román uralom alatt. Gál Ferencné kezdeményezésére és tanítása mellett az asszonyok otthonukban, kiszélesített szövőszéken dolgoznak megrendelésre és igen jól keresnek. A gyergyóiak talán még szebb eredményt értek el, mint a csikiak, írja Böződi György.¹¹¹

Érdeemes kiemelni azt a tényt, hogy nem a ház szükségletére, hanem megrendelésre és hetivásárokra dolgoznak. Ezáltal egy új bevételi forrás megteremtéséhez jutottak el. A háziiparnak ezt a helyes irányát kell elősegítenünk, hogy a piacra való termeléssel a nép bevételi forrásait szaporítsuk. Bizonyára ennek a szellemnek megvalósítását kívánta elősegíteni a székely kongresszus ama határozata is, mely szerint a legfontosabb állami feladatoknak tartotta, hogy a nép „alkalmas szövőszékek adományozásával vezettessék be a piaczosabb áruk szövésébe.”¹¹²

További fejlődést jelentene a piacra dolgozó háziipar számára, ha termékeinek értékesítésével nem pazarolná mindegyik termelő idejét a városról-városra való járással, hanem a forgalombahozás gondjait értékesítő szövetkezetekre bíznák.

¹¹⁰ I. m. 35. o.

¹¹¹ I. m. 226. o.

¹¹² Sz. K.: 172. o.

Beier Sándor: A Gyergyói medence gazdasági fejlesztésének kérdései

László Gyula, a székely kongresszus előadója, Gyergyó egész területén csupán csak Ditróban ajánlja a háziipar fejlesztését, ahol szerinte alkalmas tere van a pokrócszövésnek.¹¹³

Hozzá kell azonban tennünk, hogy a faragással járó háziipari tevékenységnek is meg van a multja és a jövő fejlődési lehetőségei is. A legkülönbözőbb gazdasági szerszámok készítésétől faedényekig széles tere nyílik a faiparnak a háziipar keretén belül is.

A háziparnak jövője biztosítása érdekében nem szabad visszariadnia a technikai újításoktól sem. Ha a technika haladásával gépek, vagy újabb gépek használata válik szükségessé, az újítások alkalmazását még közös beszerzés és használat útján is, esetleg közös műhelyek felállításával is biztosítani kell.

7. Kereskedelmi élet.

A gyergyói medencében a kereskedelemnek elég régi gyökerei vannak. Kereskedelmi központtá Gyergyószentmiklós emelkedett. „Emelkedésére nagy befolyással voltak látogatott sokadalmi és heti vásárai, melyeket még a 17. század elején nyert.”¹¹⁴

Ezt a kereskedelmi életet erősítik meg később a betelepített örmények. Gyergyószentmiklós „polgári jólétét és városi jellegét az 1668-ban Moldovából betelepített örmények alapozták meg, akik hamarosan ipari és kereskedelmi központtá alakították át a falut.”¹¹⁵

Régi kereskedelmi központi jellegét bizonyítja az is, hogy „Gyergyó-Sz.-Miklósnak kereskedelmi tör-

¹¹³ Sz. K.: 240. o.

¹¹⁴ Orbán Balázs: i. m. 104. o.

¹¹⁵ Böződi György: i. m. 225. o.

Beier Sándor: A Gyergyói medence gazdasági fejlesztésének kérdései
vényszékét (forum mercantile) 1796.-ban 2873 udv.
szám alatt engedélyezték. Ezen törvényszék minden
héten egyszer gyűlt egybe, ítélő hatóságát kiterjesz-
tette nem csak a kereskedelmi tárgyakra és kérdésekre,
hanem a hatósága alatt levő személyek által, köztük
és ellenük indított minden ügyre és perre is, kivéve a
criminalis eseteket és fekvő javakat illető kérdése-
ket.”¹¹⁶

Az örmények betelepedésének idején a kiviteli ke-
reskedelem főtárgya a hizott állatok voltak. Később
azonban felfejlődik a fakereskedés is. Még meg sem
kezdődött a nagy erdőkitermelések korszaka és T.
Nagy Imre már a fakereskedelem állandó jellegéről
ír: „Az erdők okszerű kihasználása mellett örök időig
fakereskedés lesz a lakosság legelső jövedelmi for-
rása.”¹¹⁷

Valóban a gyergyóiak legelső jövedelmi forrásává
a fakereskedelem vált. Magyarország fabehozatala
1939-ben Csík vármegyéből 175.963 q. Ebből Csík
területén 33.395 q.-t, míg gyergyói állomásokon
142.568 q. nyers és megmunkált fát adtak fel.¹¹⁸

A behozott árukkal folytatott boltos kereskedés
elég virágzó. Gyergyószentmiklóson a szakkereskede-
lem is szépen kifejlődött. Ditróban fejlődőben van. A
gyergyói kereskedelemnek lehetőleg közvetlen áru-
beszerzésre kell törekednie, mert a szállítási költségek
amúgyis emelik az árakat.

A pénzkereskedelem és hitelélet terén meg kell
említenünk azt a nehézséget, ami a telekkönyvek ren-
dezetlenségéből származik. Ez az állapot egész Gyergyó

¹¹⁶ Orbán Balázs: i. m. 104. o.

¹¹⁷ I. m. 36. o.

¹¹⁸ M. S. Sz.: 747. o.

Erdélyi Magyar Adatbank

Beier Sándor: A Gyergyói medence gazdasági fejlesztésének kérdései területén, de különösen Gyergyóremetén éreztette határait.

„Bátran el lehel mondani, hogy Gyergyóremete községnek s a vele egy sorban levő községeknek hitellekkönyve tulajdonképp soha sem volt, ma sincs; birtokukra törlesztéses kölcsönt fel nem vehettek.”¹¹⁹

A telekkönyvi állapotnak eme rendezetlensége számokban kifejezve azt jelenti, hogy „Gyergyóremetének 4 ezer telekkönyve közül nincs 50, amely a tényleges birtoklásnak megfelelne.”¹²⁰

A gyergyói medencében kifejtett 1937. évi pénzügyintézeti tevékenységről alkothatunk magunknak fogalmat az alábbi 4 bank évi mérlegadataiból:¹²¹

A hitelintézet neve:	Váltó	Folyószámla adások	Alaptőke	Tartalék alap	Betétel	Hitelezők	Nyereség
			ezer pengőben				
Gyergyói Első Takarékp. Gyergyószentmiklós:	23	387	333	40	123	50	7
Gyergyói Bank és Takp. Gyergyószentmiklós:	7	387	168	7	136	104	—
Diktrói Takp., Ditró	10	90	33	23	37	13	3
Gyergyóalfalvi Takp. Gyergyóalfalu:	—	66	33	10	27	7	—

A fenti mérlegadatokból világosan kitűnik az 1937-ben e bankoktól igénybevett tőkék összege. Ahhoz azonban, hogy helyes hitelpolitikai intézkedésre sor kerüljön, legalább megközelítőleg ismernünk kellene azon tőkeszükségletek összegszerű nagyságát, mely a mezőgazdaság belterjesebbé tételéhez és egy kezdő ipari élet elindításához feltétlenül szükségesnek bizonyul.

¹¹⁹ Sz. K.: 339. o.

¹²⁰ Uo. 338. o.

¹²¹ M. S. Sz.: 768. o. 1940.

Beier Sándor: A Gyergyói medence gazdasági fejlesztésének kérdései

A szövetkezeti mozgalom egyáltalán nem mondható erősnek a gyergyói medencében. Az elért eredményt inkább a fogyasztási szövetkezetek javára könyvelhetjük el. Sokat vár ez a vidék azonban a most épülő szárhegyi kender- és lenfeldolgozó szövetkeztől.

A szövetkezeti mozgalom célját és értelmét elméletileg általában ismerik és lelkesednek érte. Ennek a lelkes készségnek köszönheti a szövetkezeti mozgalom az eddig elért eredményeket. Ezt az eredményt azonban erősen csökkenti az, hogy a helyi vezetők a legelemibb gyakorlati kereskedelmi ismeretek (áruátvétel, könyvelés) nélkül kezdik el jöhiszemű munkájukat, ami már számos esetben jömenetelű szövetkezet felszámolásához vezetett. A szövetkezeti mozgalom általános és tartós fellendüléséhez nagyban hozzájárulna az is, ha sikerülne a teológiákon és tanítóképzőkben a szövetkezeti ügyvitelt kötelező tárgyként bevezetni.

8. Szakoktatás.

Egy vidék gazdasági fejlesztése el sem képzelhető szakoktatás nélkül. A termelés mindegyik ága megkívánja a szakképzett munkaerőket. A szakoktatást a leghathatósabban szakiskolák alapításával segíthetjük elő.

Mint nem örvendetes tényt kell megállapítanunk, hogy Gyergyó jelenleg szakiskola nélkül van. A múltban történt elismerésre méltó kezdeményezések és alkotások fejlődési folyamata a történelmi események viharában megtört.

Orbán Balázs 1783-ban épült iskoláról tesz említést. Ez az iskola tovább fejlődött és a múlt század hatvanas éveiben már Gyergyószentmiklós „szentegy-

Beier Sándor: A Gyergyói medence gazdasági fejlesztésének kérdései háza ki van egészítve főelemi tanodával párosított: ipariskola által, melyben a minden szellemi központtól távol eső, elszigetelt, tehát önmagára utalt Gyergyó 42.372 lakosának lelki ápolója van megalapítva”.¹²²

Ugyancsak ebben az években már **alreáltanodája** is van Gyergyószentmiklósnak.¹²³ Az iskolák fejlődését a gyergyói községek összetartása is elősegítette. Itt névleg meg kell említenünk, hogy Ditró, Remete és Szárhegy is hozzájárult az iskolaalapítványhoz.

A gazdasági szakoktatást Gyergyóalfalu képviseli, melynek a századfordulón **állami gazdasági felső népiskolája** van.¹²⁴ Ezek a szakiskolák az idők folyamán megszűntek.

A román uralom alatti szakoktatást az Erdélyi Magyar Gazdasági Egyesület (EMGE) egy-egy téli gazdasági tanfolyama jelentette.¹²⁵

Női háztartási tanfolyamot tizet rendezett az EMGE Csík vármegyében. Gyergyó vidékén egy sem volt. Csíksomlyón ezzel szemben kettő is.¹²⁶

Az egyesület hivatalos gazdasági szaklapja, az „Erdélyi Gazda” Csík vármegyében 58 községben járt.¹²⁷ Ezzel a számmal 22 vármegye között Csík vármegye a 10-ik helyet foglalja el.

Miként a fentiekből láthatjuk, a román uralom alatti szakoktatás csekély eredményt érhetett el.

A gyergyói medence gazdasági fellendítése érdekében már jóval a múlt világháború előtt szükségét

¹²² I. m. 105. o.

¹²³ Uo. 107. o.

¹²⁴ T. Nagy Imre: i. m. 13. o.

¹²⁵ Demeter Béla és dr. Venczel József: Az EMGE munkája a román uralom alatt, Bp. 1940. 33. o., Szárhegy 1937.-ben 45 hallgatóval, Gyergyószentmiklós 1939. 34 h., Ditró 1939. 39 h., Újfalu 1940. 36 h. és Alfalu 1940-ben 35 hallgatóval szerepel.

¹²⁶ Uo. 37. o.

¹²⁷ Uo. 37. o.

Beier Sándor: A Gyergyói medence gazdasági fejlesztésének kérdései érezték egy felsőkereskedelmi iskola felállításának is. A székely kongresszus 40 évvel ezelőtt már javasolja Gyergyószentmiklósról egy felsőkereskedelmi iskola felállítását.¹²⁸ Ma azt mondhatjuk, hogy elkerülhetetlenül szükségessé teszi Gyergyó gazdasági fejlesztése egy **nyolcosztályos ipari és kereskedelmi középiskola felállítását**, annál is inkább, mert Marosvásárhely és Sepsiszentgyörgy között kívánatos egy erőteljes kultúrközpont kialakítása.

Gyergyószentmiklós városának ez a kérése mennyire indokolt, kitűnik abból is, hogy p. o. a kultúrközpontok tövében fekvő és csak 6340 lakosú Szamosújvárnak¹²⁹ van felsőkereskedelmi iskolája, míg a 10.960 lakosú nevezett székely város évtizedek óta hiába várja e kérésének teljesülését. Gyergyószentmiklóst középiskola felállítása tárgyában legalább 37.692 lakosú városnak kell tekintenünk a környező nagyközségek közelségére való tekintettel.¹³⁰

Iskolák felállításával kapcsolatban a székely kongresszus még egy ízben foglalkozik Gyergyószentmiklóssal. Spaller József előadó kívánatosnak tartja „Gyergyó-Szt-Miklóson egy kőfaragó iskola felállítását és a zalatnai kőfaragóiskolában állami ösztöndíjak létesítését székely ifjak részére”.¹³¹

A fenti iskolák felállítása ma még sokkal inkább indokoltabb, mint negyven esztendővel ezelőtt. Hiszen ma szellemileg vértettebb emberre van szükség, mint a századforduló nyugodtabb éveiben, mikor a fenti iskolák felállításának terve első ízben felmerült.

¹²⁸ Sz. K.: 598. o., vagy a csak a határozati javaslatokat tartalmazó kiadványban 72. o.

¹²⁹ M. S. Sz.: 1941. 171. o.

¹³⁰ Bővebben a „Földrajzi fekvés és elhelyezkedés” c. részben.

¹³¹ Sz. K.: 180. o.

9. Idegenforgalom.

Gyergyóban két idegenforgalmi központ alakult ki. A legrégebben látogatott idegenforgalmi központ Borszékfürdő. Az újabb felfedezés eredménye a Gyilkostó és környéke.

Borszék alapját 1764-ben veti meg az ottani gyalogezred tisztikara az által, hogy a meglévő őrházhoz egy vendégeket befogadó házat épít. Nemsokára ezt az építkezést a szárhegyi barátok és más nagyobb családok is követik.¹³²

A fejlődés vonala lassú, mert vasút hiányában nehezen volt megközelíthető. Az akkori általános székely idegenforgalom állapotait híven tükrözik vissza Máthé József szavai: „Ha podagrás, romlott tüdejű, gyomrú, vagy munkában kifáradt és pihenni vágyó ember eljön ide egyszer: dicséri, magasztalja, a miért idejött — levegőt, vizet, e föld szépségét, de az utat, azt gyalázza holtig.”¹³³

Borszékfürdőnek 1914-ben 651 belföldi és 128 külföldi fürdővendége volt. Tusnádfürdőnek ugyanakkor 194, illetve 123 vendége volt.¹³⁴

Borszék 880 m. magasságban fekszik, de 1200—1500 m. magas fenyvesborította hegyek övezik. Jelenleg kényelmes társasgépkocsik szállítják a vendégeket Maroshévíztől Borszékre, Gyergyó leghíresebb fürdő- és üdülőtelepére.

A gyilkostói forgalom vasútállomása Gyergyószentmiklós. Kedves, jellegzetes székely város. Már a századforduló előtt „Gyergyó-Szent-Miklós utcáit és

¹³² Orbán Balázs: I. m. 120. o.

¹³³ Sz. K.: 651. o.

¹³⁴ M. S. Sz.: 1940. 783. o.

Beier Sándor: A Gyergyói medence gazdasági fejlesztésének kérdései közttereit állandóan tartott kertész gondozza és fásítja”.¹³⁵

„Fejlődése hosszú ideje tart, szilárd, szerves és biztos, amely nem ingadozik máról-holnapra a gazdasági élet szeszélyei szerint.”¹³⁶

A város felszegében épült a történelem folyamán Bothvára. Ma már azonban a várnak nyoma sincs. Helyette a leomlott falakra épült kápolna emlékeztet, hogy e helyhez emlékek fűzik a gyergyóiakat. Az itteni sok turisztikai szépségek mellett Bothvára nem kapta még meg a maga jelentőségét. A Hirip család pogányízű mondája és Both András királybíró szabadságharcának történelmi ténye azonban értékes anyaga egy idegenforgalmi kultusznak.¹³⁷

A Hirip-monda és a történelmi események tartalmának rövid összefoglalása idegennyelvű ismertetőben is indokolt.

A környék leglátogatottabb helye a Gyilkostó. A tó körül épült számos penzió és villa egy „havasi kertváros” benyomását kelti. Gyógyító levegője és páratlan szép környezete vonzza az embereket. A tó 1837-ben keletkezett azáltal, hogy a völgy lefolyását egy beomló hegyoldal elzárta. Elöntés előtt ezt a völgyet fenyveserdő borította és az erdő fenyőfáinak hegyei még most is kimeredeznek a tó vizének síma tükreből. A tó vizében óriási pisztrángok tenyésznek. Régebben az itteni látogatók fenyőrügy közé csomagolt füstölt pisztrángokat fogyasztottak, mint helyi különlegességeket.

A Gyilkostó mellett a Békás patak vadregényes völgye is élénk látogatottságnak örvend. Az itteni

¹³⁵ T. Nagy Imre: i. m. 25. o.

¹³⁶ Böződi György: i. m. 225. o.

¹³⁷ Orbán Balázs: i. m. 109. oldalán bővebben.

Beier Sándor: A Gyergyói medence gazdasági fejlesztésének kérdései idegenforgalom keretének kiszélesítését jelentené, ha sikerül megszervezni a kirándulóhelyeket Likas és Nagybagmász havasai között is.

A Gyilkostó környékének téli sport lehetőségeit forgalmi szempontból bizonyára csökkenteni fogja a Radnai havasokban most épülő nagy és tömegek befogadására alkalmas téli sportközpont. Ezért kívánatos a helyi sajátos és jellegzetes szépségekkel kapcsolatos lehetőségek fejlesztése abból a célból, hogy az eddig elért idegenforgalmi eredményt jövőre is biztosítani lehessen.

A természetjárást tovább élénkítené a sodronykötélpályák építése, aminek itt nagy lehetőségei vannak. A gyergyószentmiklós—gyilkostói villamosjárat megvalósítása pedig lényegesen megkönnyítené az idegenforgalom fejlesztésére irányuló törekvéseket.